

STANOVENIE PROFILU MASTNÝCH KYSELÍN A ZHODNOTENIE ZDRAVOTNÝCH BENEFITOV
RASTLINNÉHO NÁPOJA ZA ŠÁCHORA JEDLÉHO (CYPERUS ESCULENTUS L.)
- HORCHATY

Lenická, D.¹, Fatrcová Šramková, K.², Kováčiková, E.², Kopčeková, J.², Novotná, I.², Tomášová, K.²,
Hnatová, L.², Prčík, M.³, Bella, V.⁴, Juríková, T.⁵, Kňazická, Z.²

SPU
Slovenská
poľnohospodárska
univerzita v Nitre

¹ Ústav rastlinnej produkcie, Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov, SPU v Nitre, SR
² Ústav výživy a genomiky, Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov, SPU v Nitre, SR
³ Ústav udržateľného regionálneho a miestneho rozvoja, Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja, SPU v Nitre, SR
⁴ Výskumné centrum AgroBioTech, SPU v Nitre, SR
⁵ Ústav pre vzdelávanie pedagógov, Fakulta stredoeurópskych štúdií, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, SR

SÚHRN:

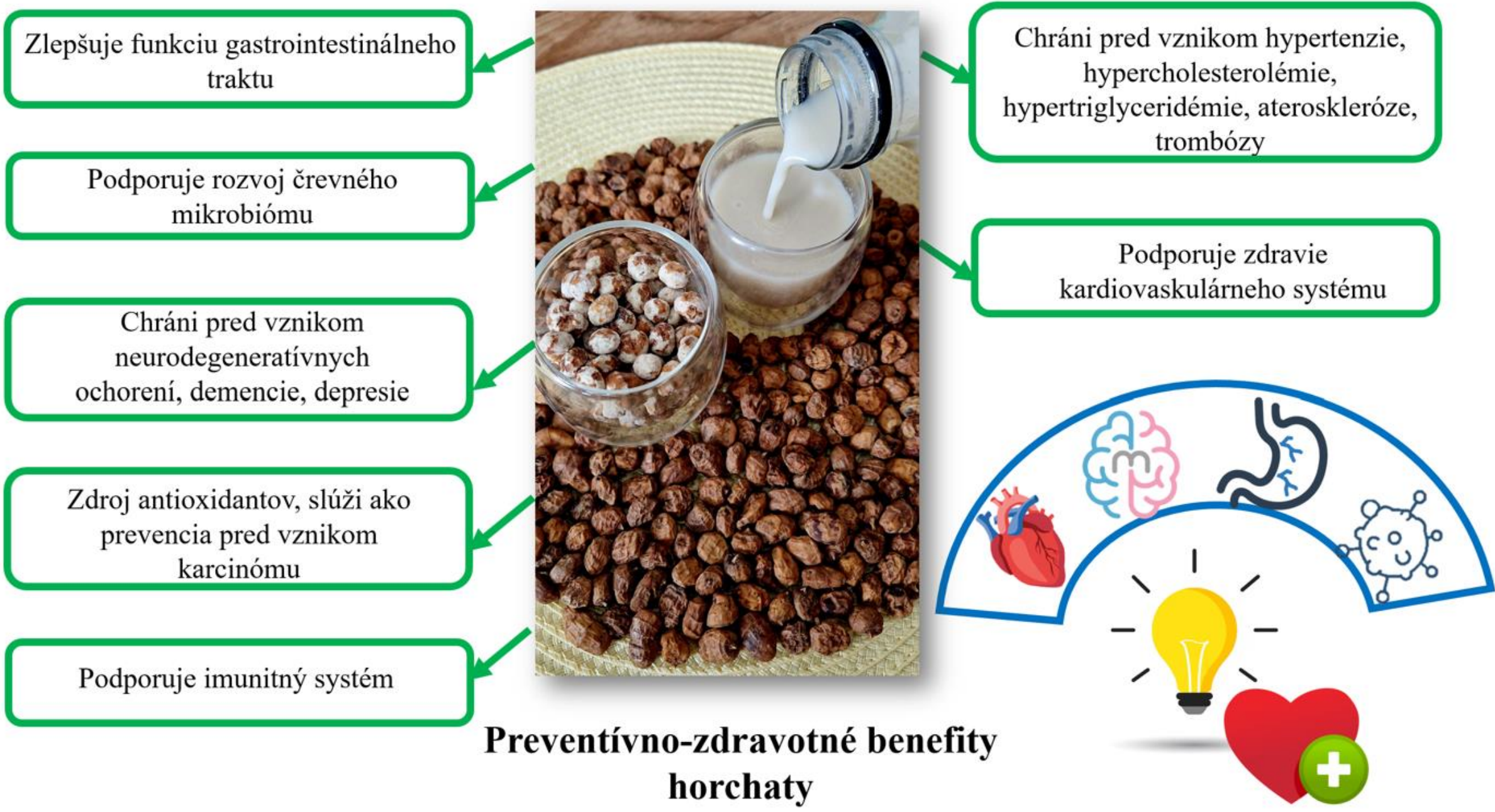
Vzhľadom na narastajúci záujem spotrebiteľov o funkčné potraviny rastlinného pôvodu bolo cieľom práce preskúmať profil mastných kyselín a vyhodnotiť zdravotné benefity horchaty – rastlinného nápoja pripravovaného z podzemných hľúz šáchora jedlého (*Cyperus esculentus* L.), známeho aj ako tigrí orech. Vzorky boli získané od špecializovanej firmy dovážajúcej hľuzy z Valencie (Španielsko). Analýza metylesterov mastných kyselín plynovou chromatografiou s plameňovo-ionizačným detektorom (GC-FID) potvrdila vysoký podiel MUFA (71,97 %) a významné zastúpenie PUFA (8,74 %). S najvyšším podielom bola detegovaná v tigrom orechu (72,08 %) aj v horchate (71,65 %) kyselina olejová (C18:1cis n-9). Medzi kľúčové PUFA v oboch hodnotených produktoch patrila kyselina linolová (C18:2cis n-6). V horchate bol zistený vyšší ($P<0,01$) obsah kyseliny palmitovej (C16:0) a kyseliny stearovej (C18:0) v porovnaní s lúpaným tigrom orechom. Olejová matrica horchaty obsahovala aj minoritné mastné kyseliny ($\leq 1,0$ %), ako kyselinu arachidovú (C20:0), palmitoolejovú (C16:1) a α -linolénovú (C18:3 n-3). Naše výsledky potvrdzujú priaznivý profil mastných kyselín horchaty, čo podčiarkuje jej potenciál stať sa hodnotným produktom racionálnej výživy s preventívno-terapeutickými účinkami. Zároveň naše výsledky poukazujú na potrebu intenzívnejšieho výskumu a širšieho využitia hľúz šáchora jedlého a jeho produktov v potravinárskom priemysle.

Cieľom práce bolo preskúmať profil mastných kyselín a preventívno-terapeutický potenciál rastlinného nápoja zo šáchora jedlého (*C. esculentus* L.) – horchaty. Práca má zároveň prispieť k zvýšeniu informovanosti o produkte z hľúz tigrieho orecha, konkrétne o rastlinnom nápoji.

Tabuľka 1: Profil mastných kyselín (%) v hodnotených produktoch z *C. esculentus* L.

Mastná kyselina	Molárna hmotnosť (g/mol)	<i>C. esculentus</i> L.	
		Lúpaný tigrí orech – hľuza šáchora jedlého bez šupky (x $\pm$ SD)	Horchata – rastlinný nápoj z hľuzy šáchora jedlého bez šupky (x $\pm$ SD)
Kyselina palmitová (C16:0)	256,43	12,98 $\pm$ 0,024	13,26 $\pm$ 0,004**
Kyselina palmitoolejová (C16:1)	254,41	0,31 $\pm$ 0,003	0,32 $\pm$ 0,000*
Kyselina stearová (C18:0)	284,48	3,87 $\pm$ 0,009	4,05 $\pm$ 0,000**
Kyselina olejová (C18:1cis n-9)	282,47	72,08 $\pm$ 0,027	71,65 $\pm$ 0,018**
Kyselina linolová (C18:2cis n-6)	280,45	8,83 $\pm$ 0,003	8,57 $\pm$ 0,002***
Kyselina α -linolénová (C18:3 n-3)	278,43	0,19 $\pm$ 0,001	0,17 $\pm$ 0,008
Kyselina arachidová (C20:0)	312,53	0,53 $\pm$ 0,000	0,53 $\pm$ 0,002
Kyselina cis-11-eikosenová (C20:1 n-9)	310,51	0,23 $\pm$ 0,000	-
PUFA		9,03	8,74
MUFA		72,62	71,97
SFA		17,38	17,84

Vysvetlivky: x $\pm$ SD – aritmetický priemer $\pm$ smerodajná odchýlka; PUFA – polynenasýtené mastné kyseliny; MUFA – mononenasýtené mastné kyseliny; SFA – saturované (nasýtené) mastné kyseliny. Signifikantnosť rozdielov medzi skupinami bola zistená nepárovým t-testom na úrovniach štatistickej významnosti ***($P<0,001$); **($P<0,01$); *($P<0,05$).

Obrázok 1: Vplyv konzumácie horchaty na zdravie človeka (Autor: D. Lenická)

Záver

V súčasnosti sú podzemné hľuzy šáchora jedlého (*C. esculentus* L.) považované za cennú súčasť zdraviu prospešnej a vyváženej stravy, ktorá si vyžaduje väčšiu vedeckú pozornosť, rastúci spotrebiteľský záujem a širšie uplatnenie v potravinárskom priemysle. Rastúca popularita zdravého a rastlinného stravovania, podporovaná médiami a sociálnymi sieťami, prispieva k postupnému zviditeľňovaniu rastlinného nápoja – horchaty aj mimo tradičných krajín jeho spotreby, vrátane Slovenska. Vzhľadom na jeho jedinečnú chuť, široké možnosti využitia a významný zdravotný benefit (obr. 1) má horchata veľký potenciál byť hodnotným prvkom racionálnej výživy. Naše výsledky potvrdzujú, že horchata a tigrí orechy obsahujú vysoký podiel MUFA (najmä kyseliny olejovej) a PUFA (kyseliny linolovej), čo podčiarkuje ich význam ako funkčnej potraviny s preventívno-terapeutickými účinkami. Ďalší vedecký výskum bioaktívnych zlúčenín, optimalizácia technologických procesov a vysoká variabilita použitia môžu prispieť k širšiemu využitiu horchaty v prevencii civilizačných ochorení a k posilneniu moderných trendov zdravej výživy. Práca zdôrazňuje potrebu intenzívnejšieho vedeckého výskumu, zvýšenia spotrebiteľského povedomia o produkte z hľúz šáchora jedlého – o rastlinnom nápoji horchate a širšieho úsilia o začlenenie tigrieho orecha ako cennej plodiny do stravovacích návykov.

Príspevok vznikol vďaka finančnej podpore Nadácie SPP (č. 188092024: InnovaCell Nutrition Lab - inovácie výskumu a intenzifikácia kvality vzdelávania v oblasti Výživy ľudí) a za podpory projektu GA FAPZ SPU v Nitre (č. 2/2024_2026 Inovačný potenciál šáchora jedlého a perspektívy využitia jeho hľúz pre zvyšovanie kvality zdravia).
Autori ďakujú spoločnosti Tigernut group, s.r.o. (Bratislava, SR) za poskytnutie rastlinného materiálu na vedecko-výskumné účely.